

УДК 336.76

Шнак Л. О.¹

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

В статті розкриті особливості розвитку світових фінансових центрів, їх класифікація та основна характеристика. Зазначені потужні світові фінансові центри та проаналізовані основні показники їх функціонування. Визначені параметри, необхідні для перетворення національних фінансових центрів в світові та регіональні.

Ключові слова: *фінансові центри, транснаціональні компанії, фінансове регулювання, фондовий ринок, валютний ринок, інвестиційні ресурси.*

¹ Рецензент – Савченко С. О., д. е. н., доцент

ВСТУП

Реалізацію економічної політики держава здійснює завдяки грошовим і фінансово-кредитним важелям, а фінансова система – це сектор економіки, де в повному обсязі працюють ринкові механізми. Міжнародні валютно-фінансові і кредитні відносини – це складова частина фінансової системи, а також достатньо складна сфера ринкового господарства. Саме в цих відносинах концентрується проблематика національної та світової економіки [1].

Завдяки постійному розширенню та розвитку зовнішньоторговельних, науково-технічних та інших факторів і зв'язків ускладнюється та постійно змінюється реалізація міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин. Виходячи з ситуації, дане становище вимагає вивчення світового досвіду особливостей функціонування ринків валют, кредитів, цінних паперів, золота.

Питання сутності та обґрунтованості функціонування фінансового ринку, оцінки різних його складових викладені в працях вітчизняних і зарубіжних науковців: М. Д. Алексеєнка, В. В. Беляєва, Л. П. Бєлих, В. С. Васильченка, М. М. Кириченко, Л. Н. Красавіна, В. В. Корнеєва, І. О. Лютого, В. П. Прадуна, О. Ю. Смолянської, В. М. Шелудько, В. П. Ходаківської. Також потрібно визначити, що на сьогодні немає одностайної точки зору щодо економічної сутності фінансових центрів. Більшість думок економістів недостатньо враховують сучасні тенденції розвитку фінансового ринку, зміни у законодавчій базі тощо.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою публікації є дослідження розвитку світових та регіональних фінансових ринків при сучасних тенденціях різкого розширення зовнішньоторговельних, науково-технічних і багатьох інших факторів і зв'язків, функціонування міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин. Постає питання вивчення сутності фінансових центрів та новітніх тенденцій функціонування, їх основних показників, напрямів діяльності тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На площині конкурентної боротьби визначено світові фінансові центри – Лондон, Нью-Йорк, Сінгапур, Цюрих, Люксембург, Франкфурт-на-Майні та ін. Світові фінансові центри – центри зосередження банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, що здійснюють міжнародні валютні, кредитні та фінансові операції, операції з цінними паперами, золотом. Згідно історії, світові фінансові центри виникають на основі національних ринків і на базі розвитку світових валютних, кредитних, фінансових ринків, ринку дорогоцінних металів [2].

На рівні світового господарства постійно проходить перерозподіл грошового капіталу, який створюється під час кругообігу капіталу. Основою світових фінансових потоків є матеріальні процеси відтворення [2].

Фактори, які впливають на спрямування та обсяг фінансових потоків:

1. Сучасний стан економіки країни.
2. Взаємна лібералізація торгівлі країн-учасниць.
3. Структурна перебудова в економіці.
4. Велика кількість незбалансованостей міжнародних розрахунків.
5. Обсяг вивезення капіталу значно випереджає торгівлю товарами і послугами.

Завдяки світовим фінансовим потокам обслуговується рух товарів, послуг і здійснюється перерозподіл грошового капіталу на міждержавному рівні та між конкурентами світового ринку.

Завдяки руху світових фінансових потоків здійснюється пересування по визначених фінансових каналах:

- розрахунково-кредитне обслуговування купівлі-продажу товарів (включаючи особливий товар – золото) і послуг;
- закордонні інвестиції в основний і оборотний капітал;
- операції з цінними паперами та різними фінансовими інструментами;
- валютні операції;
- внески держав в міжнародні фінансово-кредитні організації та допомога країнам, що розвиваються, завдяки перерозподілу частини національного доходу через бюджет.

Закономірність кругообігу грошового капіталу є основою розвитку світових валютних, кредитних, фінансових ринків. У певних місцях можуть тимчасово вивільнитися капітали, отже, в інших місцях з'являється попит на них. Відповідно до законів ринкової економіки та принципів обігу грошового капіталу, капітал не може знаходитися в бездіяльній формі. На основі перерозподілу капіталу та ринкових механізмів тимчасово вільні ресурси залучаються до кругообігу капіталу та забезпечують безперервність його відтворення, тим самим забезпечуючи прибутки підприємцям. На базі національних валютних ринків виникли світові, вони тісно взаємодіють між собою та мають специфічні відмінності:

- величезні масштаби. За деякими оцінками, щоденні операції на світових валютних і фінансових ринках у 50 разів перевищують операції по світовій торгівлі товарами;
- відсутність географічних кордонів;
- цілодобове проведення операцій;
- використання валют провідних країн;

- учасниками є в основному першокласні банки, корпорації, фінансово-кредитні інститути з високим рейтингом;
- доступ на ці ринки мають в основному першокласні позичальники або під солідну гарантію;
- диверсифікація сегментів ринку та інструментів операцій в умовах революції у сфері фінансових послуг;
- специфічні міжнародні процентні ставки;
- стандартизація та високий ступінь інформаційних технологій.

Вирішальним стимулом розвитку світових ринків валют, кредитів, цінних паперів, золота є конкуренція, вона регулює обсяг і перерозподіл світових фінансових потоків, ціни на кредити, які пропонуються учасниками ринків. Завдяки конкуренції виявляються найбільш потужні учасники ринку, конкурентна боротьба не у всіх випадках є ефективною. Завдяки цьому ринкове регулювання поєднується з державним, держава бере участь у діяльності світових ринків з метою запобігання та виходу з кризових явищ.

Участь національних валютних, кредитних, фінансових ринків в операціях світового ринку визначається рядом факторів [2]:

- відповідним місцем країни у світовій системі господарства та її валютно-економічним становищем;
- наявністю розвинутої кредитної системи та добре організованої фондової біржі;
- помірністю оподаткування;
- пільговістю валютного законодавства, що відкриває доступ іноземним позичальникам на національний ринок та іноземним цінним паперам до біржового котирування;
- зручним географічним положенням.

Дані фактори визначають певну кількість національних ринків, які виконують міжнародні операції. В результаті конкуренції склалися світові фінансові центри – Нью-Йорк, Лондон, Цюрих, Люксембург, Франкфурт-на-Майні, Сінгапур та ін. (табл. 1) [4].

Розробники Індексу глобальних фінансових центрів (GFCI) Корпорації лондонського Сіті називають тільки два глобальних центри – Лондон і Нью-Йорк. Крім того, сформувалися кілька міжнародних фінансових центрів регіонального рівня: Гонконг, ПАР (Йоганнесбург), Мексика, Швеція (Стокгольм), Бразилія, Австралія, Тайвань, Південна Корея. Неминуче (зважаючи на розмір ринків) на роль фінансового світового центру претендує Китай.

Таблиця 1

Рейтинг світових фінансових центрів

Місто	Місце	Бали	Опис
Лондон	1	765	Лідерство більш ніж за 80 % показників. Плюси: співробітники, доступ до ринків (ЄС, Східна Європа, Росія, Близький Схід), фінансове регулювання. Проблеми: ставки податку на прибуток, транспортна інфраструктура, операційні витрати
Нью-Йорк	2	760	Лідерство більш ніж за 80 % показників. Плюси: співробітники і ринок США. Мінуси: фінансове регулювання, зокрема, закон Сарбейнса-Окслі
Гонконг	3	684	Успішний регіональний центр. Відмінні результати за більшістю показників, зокрема в регулюванні. Високі витрати не знижують конкурентоспроможність. Реальний кандидат на перетворення в глобальний фінансовий центр
Сінгапур	4	660	Сильний центр за більшістю показників, зокрема з регулювання банківського сектора. Мінуси: загальна конкурентоспроможність. Другий найбільший фінансовий центр Азії
Цюріх	5	656	Сильний спеціалізований центр. Ніша – обслуговування багатих клієнтів (private banking) та управління активами. Мінуси: невеликий пул професіоналів і невисока загальна конкурентоспроможність
Франкфурт-на-Майні	6	647	Сильний центр за більшістю показників, зокрема з регулювання банківського сектору. Місце, де розміщена штаб-квартира Європейського центрального банку

Джерело: [4]

З'явилась велика кількість аналітичних робіт фахівців з різних країн, які розпізнавали різні формації глобальних міст, пропонували самостійні оцінки та критерії їх виділення і обґрунтовували свої рейтинги. Так, на основі детального аналізу розміщення головних штаб-квартир ТНК, їх галузевих і регіональних офісів Г. Трифт виділяє глобальні, зональні та регіональні центри (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація фінансових центрів на основі розміщення головних
штаб-квартир транснаціональних компаній

Глобальні центри	Зональні центри	Регіональні центри
Нью-Йорк Лондон Токіо	Сінгапур Гонконг Париж Лос-Анджелес	Сідней Чикаго Сан-Франциско Даллас Маямі Гонолулу

Джерело: [2]

На основі зональних і регіональних фінансових центрів намітилася стійка тенденція до того, що уряди країн роблять дуже серйозні кроки для перетворення їх в міжнародні глобальні центри.

Інший можливий тип класифікації пов'язаний зі спеціалізацією фінансових центрів. Так, в рамках Західної Європи Лондон відомий насамперед ринками євровалютних операцій, фондових цінностей, золота, ф'ючерсних угод. Цюрих грає роль ринку золота, Сінгапур – фондового акумулятора регіону, Гонконг – центру міжнародного синдикуваного кредитування. У Нью-Йорку знаходяться штаб-квартири більшості інвестиційних банків, що займаються операціями злиття та поглинання. Ряд фінансових центрів спеціалізується на певних напрямках фінансової діяльності. Так, на Чикаго протягом тривалого періоду припадало більше половини світового ринку ф'ючерсних і опціонних угод. В останні роки за лідируючі позиції в цих сферах з Чикаго почав конкурувати з Франкфуртом-на-Майні.

Сучасні світові фінансові центри утворюються в місцях зосередження капіталу незалежно від того, чи знаходяться вони в країнах – експортерах капіталу чи імпортерах. Окремі великі фінансові центри розташовані в бідних країнах з огляду власних позичкових капіталів.

Зараз в світі діє багато різноманітних фінансових центрів, які можливо поділити на три групи:

- 1) фінансові центри в країнах з розвинутою ринковою економікою;
- 2) фінансові центри в країнах, що розвиваються;
- 3) офшорні фінансові центри, що сформувалися в обох згаданих групах країн.

Найбільшим фінансовим центром залишається Лондон. Вже сьогодні майже кожне шосте робоче місце в Лондоні прямо або опосередковано пов'язане з фінансовим сектором. У 2002 році, за оцінками Центру економічних і ділових досліджень (CEBR), в Сіті працювало близько 280 тис. осіб, у 2007 році у фінансовому секторі

Лондона були зайняті вже близько 450 тис. осіб, а в 2011 році в секторі працювало 600 тис. осіб. Це говорить про те, що Лондон претендує на більшу роль у світовій фінансовій системі, перетягуючи на себе все більше угод – як у Європі, так і в цілому по світу.

У конкурентній боротьбі за звання світового фінансового центру поступово перемагає Лондон, особливо завдяки більш ліберальному законодавству. Сьогодні близько 80 % інвестбанківських операцій прямо або опосередковано проходять через Лондон, так що британська столиця стала вважати себе провідним фінансовим центром світу. Виплата майже 17 млрд доларів бонусів співробітникам лондонських інвестбанків в минулому році підтверджує лідерство; бонуси в Нью-Йорку за результатами минулого року виявилися на третину меншими.

Статистика також підтверджує те, що Лондон є лідером у світовій фінансовій системі, на нього припадає 70 % вторинного ринку облігацій і майже 50 % ринку деривативів. Лондон – найбільший центр торгівлі іноземною валютою, і цей ринок росте на 39 % щорічно – набагато швидше, ніж Нью-Йорк з його 8 % приросту. Майже 80 % європейських хедж-фондів управляються з Лондона, причому середня норма прибутку в них у минулому році склала 16 % – майже в два рази більше, ніж у хедж-фондів у США; минулого року на Лондонській фондовій біржі було здійснено 419 нових розміщень (включаючи Альтернативний інвестиційний ринок, AIM) – удвічі більше, ніж у Нью-Йорку (36 на Нью-Йоркській фондовій біржі і 138 на високотехнологічній біржі NASDAQ).

Нью-Йорк як фінансовий центр дуже динамічний, але не настільки орієнтований на обслуговування світової економіки – основна ставка робиться на ринок США.

Дуже сильно по позиціях Нью-Йорка вдарили теракти 11 вересня 2001 року. Жорсткі правила безпеки, яких стали дотримуватися після терактів, перетворили прильоти в аеропорти імені Джона Кеннеді та Ньюарк у малоприємний досвід: довгі черги, перевірка багажу, довгі співбесіди на кордоні.

Згідно з даними компанії Euromonitor, в 2010 році кількість прямуючих до США з питань бізнесу скоротилася порівняно з 2001 роком майже на 20 %. Це в той час, коли світова економіка і торгівля продовжували швидко зростати і розвиватись. Періодичні оголошення терористичної небезпеки в США і Європі привели до зниження поїздок бізнесменів з Америки за межі країни. Підсилення недовіри до іноземців у США визначається не тільки під час прикордонного огляду, але й на ринку фінансів і серед політиків. Коли в 2006 році компанія Dubai Port World (дочірнє підприємство Dubai World), що належить уряду Дубая, проголосила про придбання британського оператора портів P&O, угода була заблокована, американські політики виявилися не готові продати порти на східному

та західному узбережжях США компанії з арабської країни, навіть незважаючи на те, що ОАЕ є союзником Вашингтона [4].

Також світовим фінансовим центром є Цюрих, який намагається відібрати першість у Лондона за операціями із золотом, а також Люксембург. На частку останнього припадає близько 1/4 всіх євровалютних кредитів.

Внаслідок посилення позицій Японії в світовому господарстві в ході конкурентної боротьби світовим фінансовим центром став Токіо завдяки створенню за кордоном потужної банківської мережі, впровадження ієни в міжнародний економічний оборот, скасування валютних обмежень. На відміну від США, які з 1985 р. стали нетто-боржником, Японія – провідна країна нетто-кредитор. Японські банки домінують у світі, в тому числі у сфері міжнародних операцій (майже 40 %), випередивши банки США (15 %) і Західної Європи. В кінці 90-х років відбулося тимчасове послаблення міжнародних позицій Японії у зв'язку з економічною кризою і в значній мірі під впливом небувалої за останні 30 років фінансової та валютної кризи.

Гонконг є третім за величиною світовим фінансовим центром (після Нью-Йорка і Лондона), дев'ятою за величиною економікою світу і займає одинадцяте місце в списку найбільш великих експортерів послуг. Гонконг займає шосте місце в світі, а фондовий ринок є найбільшим в Азії за ступенем капіталізації після Японії.

Люксембург – це великий фінансовий центр. Тут розташовані багато організацій ЄС, більше 1000 інвестиційних фондів і понад 200 банків. Банки та інші фінансово-кредитні інститути Люксембурга управляють активами на суму більше 330 мільярдів євро, а це 10 % від частки міжнародного ринку приватного банківського обслуговування.

Люксембург є визнаним найбільшим центром private banking в Єврозоні, а також другим за величиною в світі центром інвестиційних фондів. За останні роки Люксембург продемонстрував стійкість до економічної фінансової кризи. За європейськими мірками цей міжнародний фінансовий центр має найнижчий рівень бюджетного дефіциту. Як вважають експерти Міжнародного валютного фонду, банки Люксембурга залишаються добре капіталізованими, рентабельними і ліквідними, незважаючи на те, що в 2011 році сектор інвестиційних фондів поніс деякі втрати через нестійку ситуацію в Єврозоні. На початку 2012 року сума активів, що знаходяться під управлінням, досягла € 2 трлн.

Сінгапур є процвітаючим фінансовим центром з міжнародною репутацією, тут розташовано багато найбільших і найпопулярніших у світі фінансових установ. Це важливий центр управління капіталом і четвертий з найбільших центрів торгівлі іноземною валютою в світі (згідно трирічного центрального банківського дослідження ринку

іноземної валюти та вторинних цінних паперів, Bank for International Settlements) після Лондона, Нью-Йорка і Токіо. Сінгапурський ринок цінних паперів також значно виріс і розширився.

Сінгапур є другим серед найбільших центрів позабіржової торгівлі вторинними цінними паперами в Азії і відіграє важливу роль у сфері торгівлі товарами широкого вжитку. Крім того, це одна з перших країн Азії, де успішно пройшла організація інвестиційних фондів з нерухомості, а сінгапурський ринок промислових облігацій – один з ринків облігацій в Азії, що найбільш швидко розвиваються. Також Сінгапур вважається регіональним центром первинного та вторинного страхування. Прогресивна нормативна база Сінгапуру, його надійний макроекономічний фундамент, безпечний політичний клімат і зручний доступ до зростаючих азійських ринків – усе це постійно привертає міжнародні інвестиції [3].

Як показує досвід створення регіональних фінансових центрів, їх поява є результатом цілеспрямованості уряду країни. Можливою в умовах зростання національної самосвідомості і самооцінки є поява національного потужного ринку, який шукає і знаходить сильну мотивацію для створення регіонального фінансового центру саме в даній країні. Втім, ця внутрішня мотивація підкріплюється наявністю сильної мотивації у іноземного інвестора (іншого міжнародного фінансового центру або регіонального фінансового центру), який потребує партнера, який гарантує політичну і економічну стабільність і хороші перспективи росту. Наприклад, у випадку Сінгапура це була зацікавленість Лондона у проведенні біржових операцій у часовому поясі Південно-Східної Азії, що дозволяло працювати в цілодобовому режимі. Крім того, існувало потужне лобі китайської діаспори, зацікавленої у перекиданні інвестицій з Малайзії та Індонезії в Сінгапур через більш вигідне географічне та політичне становище цієї країни, а також гарантії більш стабільної ситуації.

Всесвітньо відомий економіст Дж. Фрідман в якості критеріїв виділення міст-лідерів, які відіграють найважливішу роль у світовій економіці і міжнародних відносинах, запропонував використовувати такі показники: чисельність населення, оплата праці, масштаби розвитку фінансової діяльності, кількість штаб-квартир транснаціональних компаній, роль у міжнародній політиці (у тому числі розміщення керівництва органів великих міжнародних організацій), високі темпи зростання сектору ділових послуг (місто як бізнес-центр) розвиненість мережі транспортних та інших інфраструктурних комунікацій.

Також до дискретних об'єктивних передумов створення міжнародних фінансових центрів у конкретній країні слід віднести:

– особливе геополітичне становище країни, що дозволяє здійснювати роль посередника в міжнародних трансакціях (біржових, банківських, логістичних, транспортних та ін.);

– високий ступінь відкритості економіки країни, наявність експортно-орієнтованого сектору, який відповідає мінімальним міжнародним вимогам стандартів банківської та біржової системи, або рівень розвитку фінансових послуг, наявність інформаційної інфраструктури, кадрів відповідної кваліфікації зі знанням англійської мови [5].

Якби якась країна не мала у своєму розпорядженні дані умови в повному обсязі, то доводилося б терміново створювати їх у прискореному режимі.

Безумовно, найважливішими умовами формування міжнародного фінансового центру є розвиток конкурентоспроможної біржової інфраструктури, а також створення дружнього для міжнародних інвесторів середовища регулювання та оподаткування.

ВИСНОВКИ

Для того, щоб перетворитись у розвинутий міжнародний фінансовий центр, здатний обслуговувати зростаючі світові потоки капіталу між собою та іншими міжнародними, регіональними та місцевими фінансовими ринками, центр повинен володіти всіма необхідними елементами підтримки як своїх національних, так і міжнародних операцій. Ці елементи включають у себе:

- стійку фінансову систему і стабільну валюту;
- інститути, що забезпечують функціонування фінансових ринків;
- гнучку систему фінансових інструментів, які забезпечили б кредиторам різноманітність варіантів щодо затрат, ризику, прибутку, термінів ліквідності та контролю;
- відповідну структуру і достатні правові гарантії, які здатні викликати довіру в міжнародних позичальників і кредиторів;
- людський капітал, що вільно володіє спеціальними фінансовими знаннями, як результат систематичного навчання і перепідготовки. Жоден міжнародний фінансовий центр не зможе контролювати значний обсяг міжнародних операцій без добре поінформованих людей, які працюють на фінансових ринках, і необхідної техніки та засобів зв'язку (у тому числі комп'ютерних), які безперервно з'єднують фінансовий центр з іншими центрами всередині країни і за кордоном для здійснення безготівкових розрахунків і готівкових платежів;
- здатність направляти іноземний капітал через активні, всеохоплюючі і мобільні ринки – комплексні ринки, як

довгострокові, так і короткострокові, які надають позичальникам та інвесторам великі можливості;

- економічну свободу: фінансовий ринок не може існувати без свободи, діяльності, споживання, накопичення та інвестування.

Для країн, спрямованих на створення міжнародного фінансового центру, розвиток у цьому напрямку дозволить стимулювати розвиток національного фінансового ринку за рахунок інтеграції в глобальну індустрію фінансових послуг, забезпечивши вирішення таких завдань:

- залучення в економіку істотних додаткових фінансових ресурсів (як зарубіжних, так і внутрішніх);
- розширення можливостей для здійснення індивідуальних заощаджень громадян;
- підвищення ефективності розміщення коштів інституційних інвесторів, у тому числі пенсійних фондів та інвестиційних фондів, а також суверенних фондів;
- поглиблення економічної інтеграції;
- підвищення ролі країни у виробленні глобальних правил регулювання фінансових ринків;
- перетворення національного фінансового сектору в галузь економіки, конкурентоспроможну в світовому масштабі, яка експортує послуги та робить істотний внесок у збільшення ВВП.

Слід підкреслити, що міжнародні фінансові центри поступово перетворюються на потужні організаційно-управлінські та інформаційно-аналітичні комплекси, які володіють значним фінансовим потенціалом, привертають інвестиційні ресурси в країну і роблять її економіку більш конкурентоспроможною, впливають на стан валюти країни перебування і збільшують дохідну частину бюджетів та держави.

Крім того, міжнародні фінансові центри беруть участь у формуванні довгострокових стратегій зміцнення і розширення світової фінансової системи; розробляють правила гри на світових фінансових ринках; створюють можливості для підприємств безпосередньо виходити на фондові ринки, а також займаються аналізом стану і перспектив світового господарства та економік різних країн.

Нестабільність глобальних ринків і ослаблення позицій долара прискорить концентрацію різних країн навколо регіональних центрів фінансової потужності. У рамках цих процесів посиляться прагнення пострадянських країн до інтеграції з тими чи іншими центрами для захисту від глобальних ризиків і стабілізації потоків капіталу. Пострадянські країни можуть спробувати сформувати на пострадянському просторі самостійний фінансовий центр. Якщо цього не відбудеться, пострадянський простір, імовірно, буде втягуватися в сфери впливу інших центрів (Євразія, країни Східної Азії, країни Перської затоки).

Країна може бути провідною в світі, якщо у неї є розвинений фінансовий ринок. Не може бути економічно і політично впливовою країна, якщо в ній низький рівень життя населення і не розвинена економіка, але ж в основі розвиненої економіки і високого рівня життя лежить розвинений фінансовий ринок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белих Л. П. Основи фінансового ринку / Л. П. Белих. – М. : Фінанси, ЮНІТІ, 2009. – С. 238.
2. Красавин Л. Н. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения / Л. Н. Красавин. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2010. – 576 с.
3. Интернет-сайт Международной федерации бирж [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.world-exchanges.org>.
4. Международные финансовые центры [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.reglament.net/bank/reglament>.
5. Перар Ж. Управління міжнародними грошовими потоками / Ж. Перар. – М. : Фінанси і статистика, 2008. – 208 с.

Дата надходження до редакції – 04.04.2013 р.